

Tábiyyiy pánler

*Uliwma orta bilim beriw mektepleriniń
1-klası ushın sabaqlıq*

*Ózbekstan Respublikası Xalıq bilimlendiriw ministrliǵı
baspáǵa usınǵan*

Jaña basılım

Tashkent – 2021

UO'K 5(075.3)
KBK 2ya71
T 13

Dúziwshiler:

K. T. Suyarov, Z. Y. Tillayeva, Z. B. Sangirova, M. K. Yuldasheva,
M. M. Avezov, M. X. Baymuratova, D. S. Azatawarva, M. T. Umaraliyeva,
U. E. Alimuxamedova, S. G. Xasanova, D. T. Hasanova, D. Q. Turdiyeva,
N. V. Yusupova, G. A. Paxramova, Sh. M. Ganiyeva

Xalıqaralıq ekspert:

Philippa Gardom Hulme

Pikir bildiriwshiler:

K. Saparov – Nizamiy atındaǵı TMPU Tábiyiy ilimler fakulteti dekanı, biologiya ilimleriniń doktorı, professor;

Sh. Sharipov – Mirzo Uluǵbek atındaǵı ÓZMU Geografiya hám tábiyiy resurslar fakulteti dekanı, geografiya ilimleriniń kandidatu, docent;

U. Xalilov – ÓZR IA Ion-plazma hám lazer texnologiyaları institutu jetekshi ilimiy xızmetkeri, fizika-matematika ilimleriniń doktorı (DSc);

E. Xujanov – Nizamiy atındaǵı TMPU Fizika hám astronomiya oqıtıw metodikası kafedrası docenti, pedagogika ilimleri boyınsha filosofiya doktorı (PhD);

I. Abdurahmonova – TPTI qasındaǵı akademiyalıq liceydiń joqarı kategoriyalı biologiya pání muǵallımı.

Tábiyiy pánler [Tekst]: sabaqlıq 1-klass / K. Suyarov [hám t.b.]. – Tashkent: Respublikalıq bilimlendiriw orayı, 2021. – 88 b.

ISBN 978-9943-7116-1-7

UO'K 5(075.3)
KBK 2ya71

*Respublikalıq maqsetli kitap qorı qarjıları
esabınan basıp shıǵarıldı*

*UNICEFtiń Ózbekstandaǵı wákilligi
menen birgelikte tayarlandı.*

*Original maket hám dizayn koncepciyası
Respublikalıq bilimlendiriw orayı tárepinen islendi.*

SHÁRTLİ BELGILER

– sorawlarǵa juwap berıń

– kishi izertlew

– eslep qalıń

– baqlań

– tapsırma

ISBN 978-9943-7116-1-7

© Respublikalıq bilimlendiriw orayı, 2021

M A Z M U N Í

1-BAP. ÁTIRAPÍMÍZDAĞÍ ÁLEM

1-tema. Men izleniwshimen!6

Ámeliy shınıǵıw

2-tema. Janlı hám jansız

tábiyattı úyrenemiz8

3-tema. Tiri organizmler10

2-BAP. ÓSIMLIKLER

4-tema. Ósimlikler ósiwi ushın

neler zárúr?14

5-tema. Ósimliklerdiń hár túrliligi16

Ámeliy shınıǵıw

6-tema. Ósimliklerdiń dúzilisi18

Joybar jumısı

7-tema. Ósimliklerdi egiw

hám ósiriw20

3-BAP. HAYWANATLAR

8-tema. Haywanatlardıń jasawı

ushın neler zárúr?24

9-tema. Haywanatlardıń

hár túrliligi26

10-tema. Haywanatlardıń

rawajlanıwı28

Ámeliy shınıǵıw

11-tema. Haywanatlardıń áhmiyetin

úyrenemiz30

4-BAP. HAWA-RAYÍ

12-tema. Hawa-rayı degen ne?34

Ámeliy shınıǵıw

13-tema. Hawa temperaturasını

ólshew36

14-tema. Jawın túrleri38

5-BAP. JÍL MÁWSIMLERI

15-tema. Gúz42

16-tema. Qıs44

17-tema. Báhár46

18-tema. Jaz48

Ámeliy shınıǵıw

19-tema. Jıl máwsimlerin parıqlaw

hám ózgerislerin súwretlew50

6-BAP. JASAW JERI

20-tema. Toǵay54

21-tema. Shól tábiyatı56

22-tema. Suw basseyini58

7-BAP. JER HÁM KOSMOS

23-tema. Aspanda nelerdi

baqlaw múmkin?62

Ámeliy shınıǵıw

24-tema. Quyash,

Jer hám Aydı súwretlew64

25-tema. Kún hám tún66

8-BAP. ÍSSÍLÍQ, JAQTÍLÍQ HÁM DAWÍS

26-tema. Íssılıq degen ne?70

27-tema. Jaqtılıq degen ne?72

Ámeliy shınıǵıw

28-tema. Íssılıq hám jaqtılıq

dereklerin parıqlaw74

29-tema. Dawıs76

Ámeliy shınıǵıw

30-tema. Dawıslardı payda etiw78

9-BAP. HÁREKET

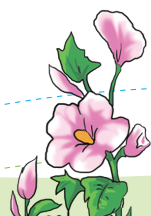
31-tema. Háreket degen ne?82

Ámeliy shınıǵıw

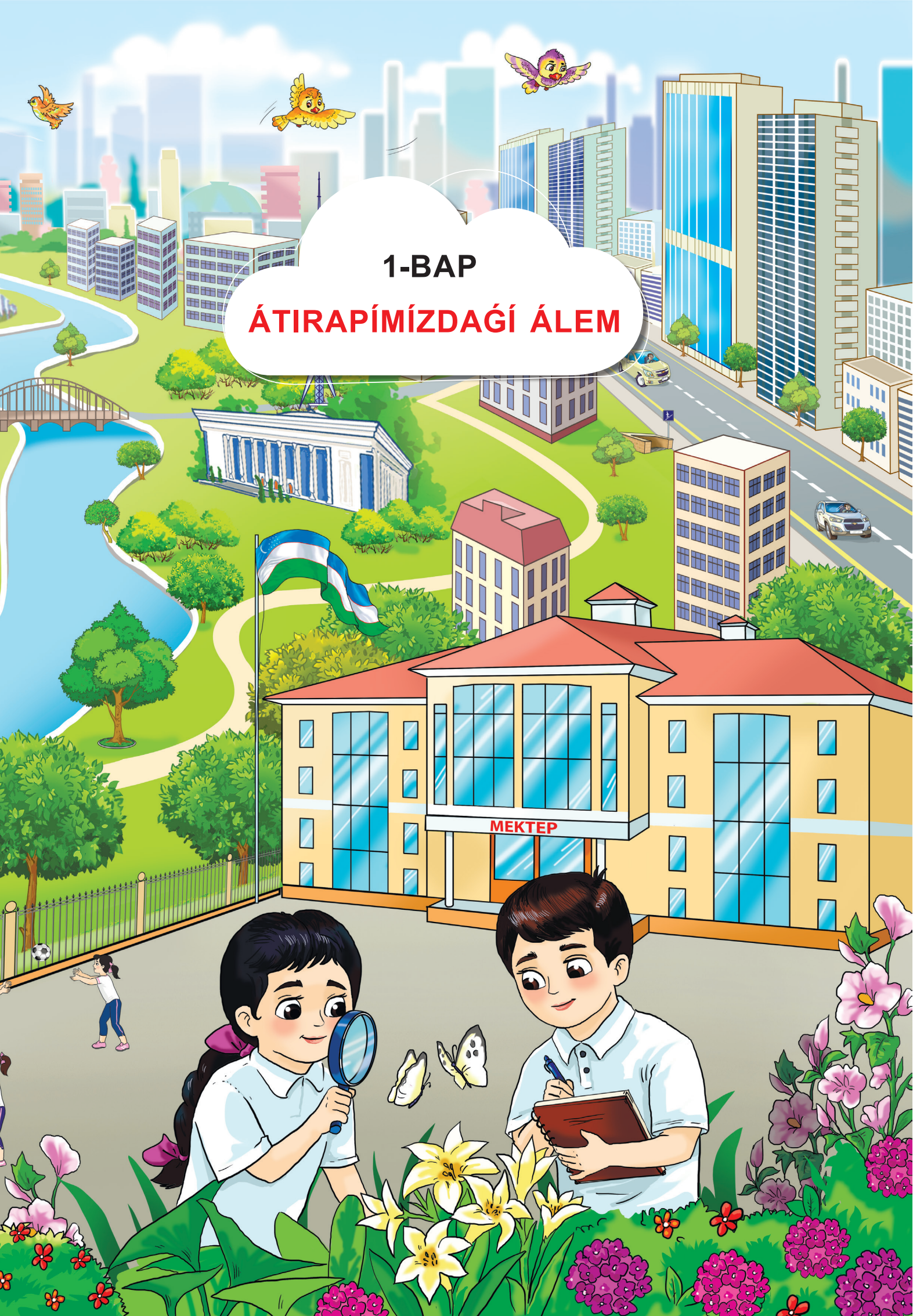
32-tema. Háreket qalay

kelip shıǵadı?84

33-tema. Ulıwmalastırıwshı sabaq86

1-BAP

ÁTIRAPÍMÍZDAĞÍ ÁLEM

MEKTEP

Tábiyattı qalay úyrenemiz?

Tábiyattı úyreniwshiler – bular izleniwshiler!

Izleniwshi baqlaydı, ólsheydi, salıstıradı, anıqlaydı hám juwmaq shıǵaradı.

Tábiyattı úyreniwde qaysı seziw organlarımızdan paydalanamız?

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

2-tema

JANLÍ HÁM JANSÍZ
TÁBIYATTÍ ÚYRENEMIZ

Janlı hám jansız tábiyatqa neler kiredi?

Qus hám sharda qanday ózgeris payda boldı?

Bizge kerek

Qağaz

Qurt

Tas

Qısqısh

Lupa

Orınlaw tártibi

- 1 Qısqısh járdeminde qurtı qağazğa qoyıń.
- 2 Lupa járdeminde qurtı baqlań.
- 3 Tastı ornınan jılıtıń.

Jansız dene hám tiri organizmlerdiń háreketleniwinde qanday ayırmashılıq bar?

Balalar ne qılıp atır? Súwrettegi qaysı jaǵdaylardı durıs dep oylaysız?

Ósimlik, haywan hám adamlar tiri organizmler bolıp esaplanadı.

Olar azıqlanadı, dem aladı, háreketlenedi, ósedı hám rawajlanadı.

Ósimlik hám haywanatlardı
ajratıń. Atların aytıń.

2-BAP ÓSIMLIKLER

4-tema

ÓSIMLIKLER ÓSIWI USHÍN NELER ZÁRÚR?

Quyash

Hawa

Suw

Topıraq

Mákke nege jaqsı rawajlanbadı?

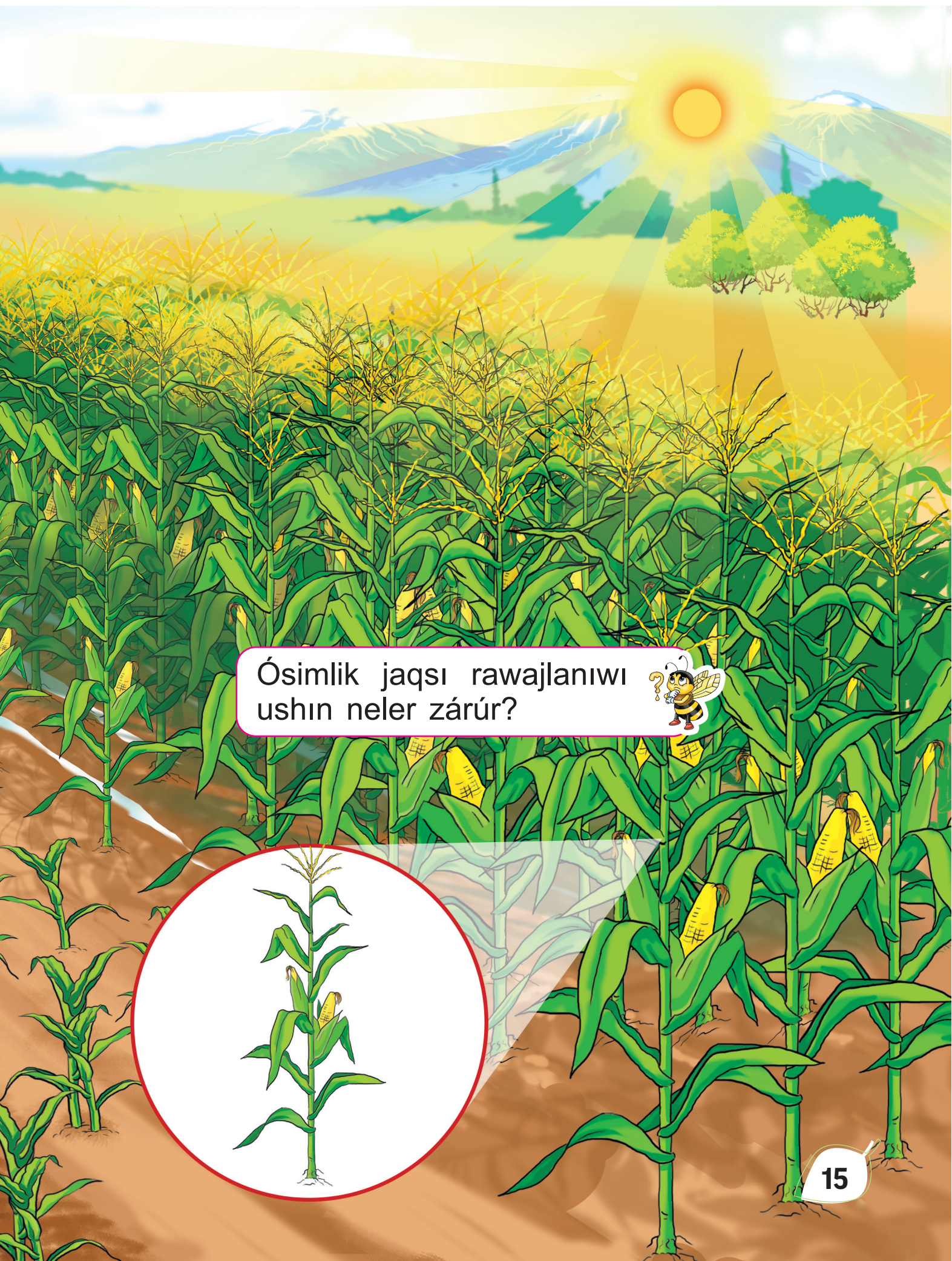

Mákke nege quwrap qaldı?

Ne ushın jer jumsartiladı?

Ósimlik jaqsı rawajlanıwı
ushın neler zárúr?

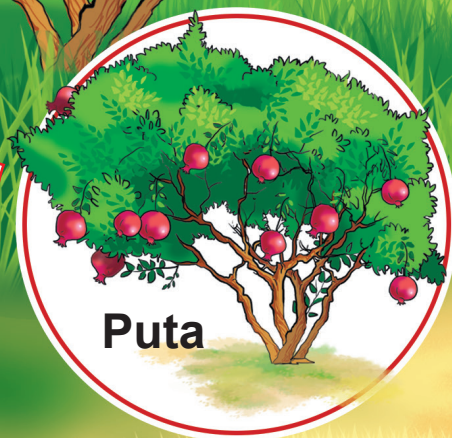
Ósimlikler qanday toparlarga bólinedi?

Terek – bir juwan ağash paqallı ósimlik.

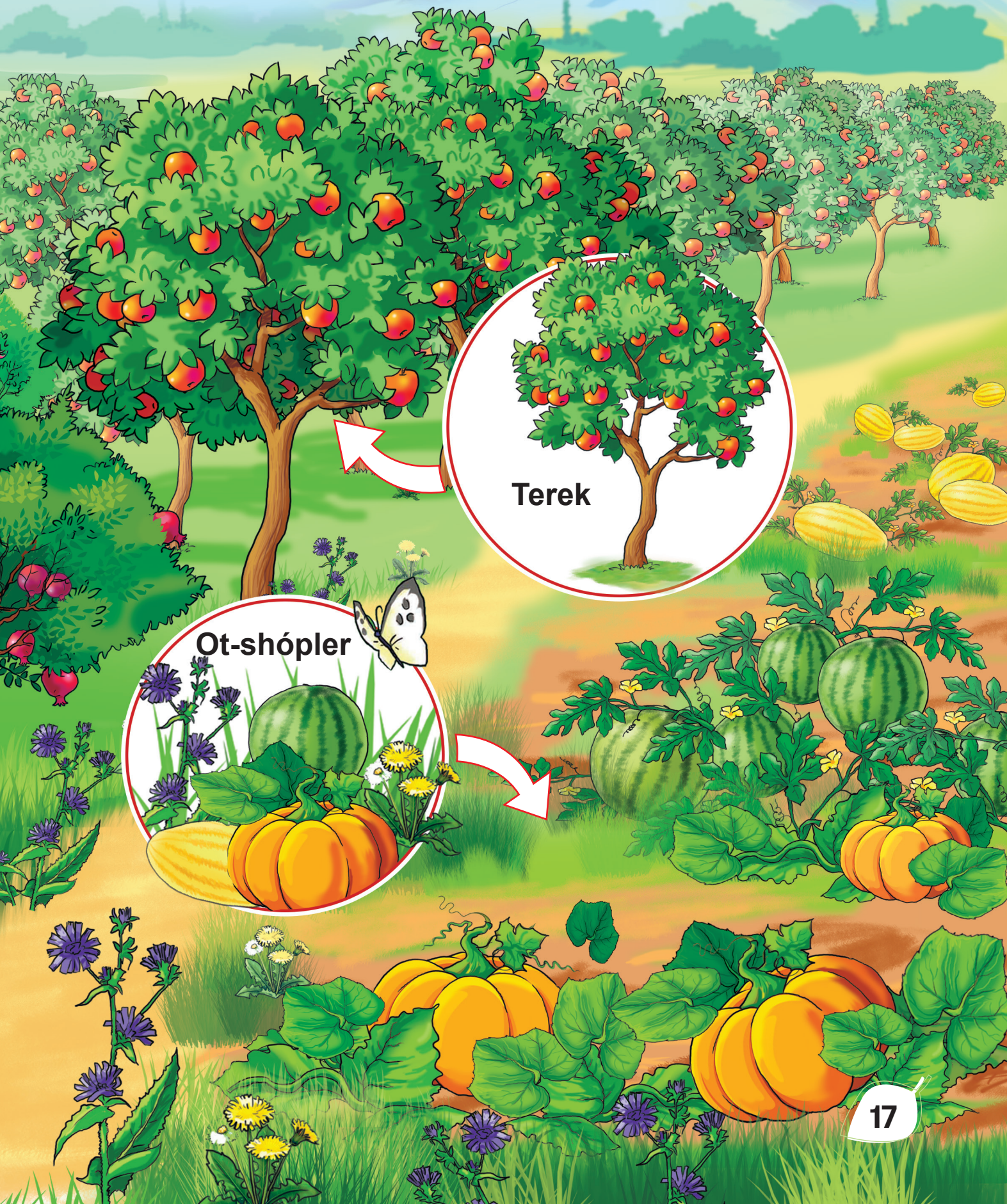
Puta – birneshe ağash paqallı ósimlik.

Ot-shópler – jasıl paqallı ósimlik.

Puta

Terek, puta hám ot-shóplerge
qanday ósimlikler kiredi?

Terek

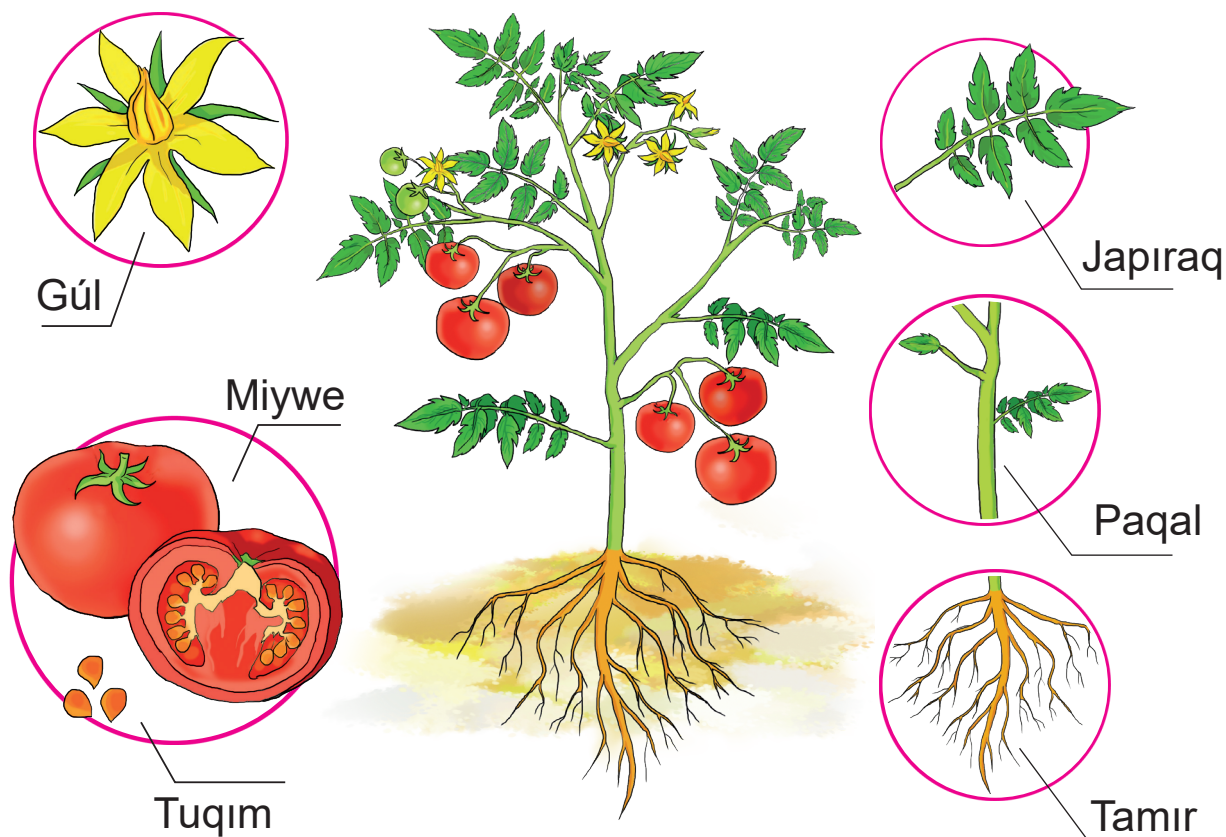
Ot-shópler

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

6-tema

ÓSIMLIKLERDİŇ DÚZILISI

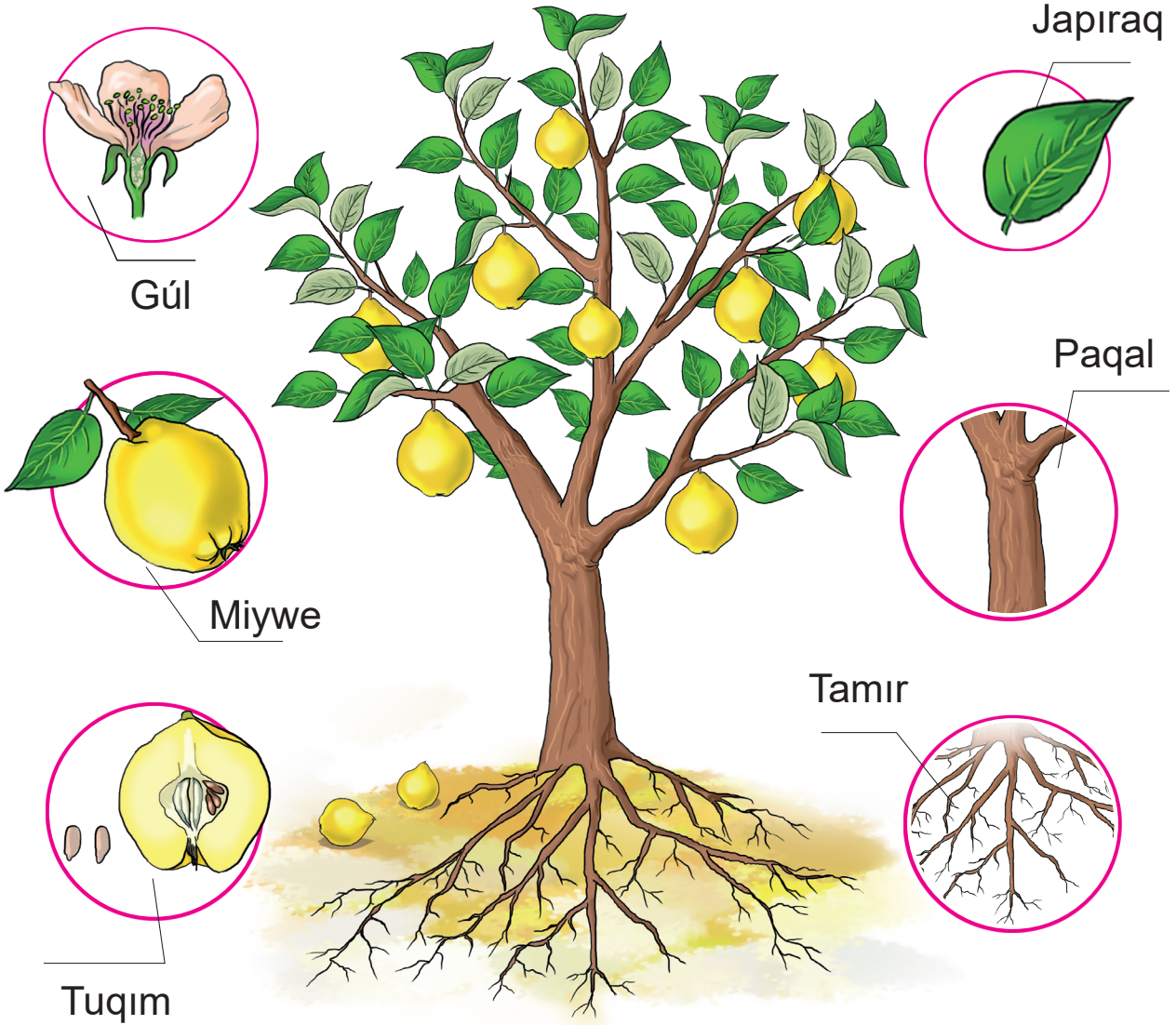
Súwrette qaysı ósimlikler súwretlengen?
Ósimlikler qanday bólimlerge bólinedi?

Pomidorda neshe gúl hám miywe bar?

Pomidordan neler tayarlaw mümkin?

Eki ayva pisip, jerge tústi.
Terekte neshe ayva qaldı?

Ayvadan neler tayarlanadı?

JOYBAR JUMÍSÍ

7-tema

ÓSIMLIKLERDI EGIW HÁM ÓSIRIW

Keramzit

Bağ topırağı

Tamirlasqan ósimlik

Torf

Belshe

Gúltúbek

Biotógin

Suw ıdıs

1. Topıraq, biotógin, torf aralastırıladı.

3. Gúltúbek yarımına shekem topıraq aralaspası menen toltırıladı.

4. Tamirlasqan ósimlik gúltúbekke salınadı.

5. Gúltúbektegi ósimlik tamırı topıraq penen kómiledi.

2. Gúltúbekke
keramzit
salınadı.

7. Ósimlikke
suw quyıladı.

6. Ósimlik
átırapındağı
topıraq
qol menen
basıladı.

Ósimlikti ósiriń hám rawajlanıwın
baqlań.

3-BAP
HAYWANATLAR

8-tema

HAYWANATLARDÍŇ JASAWÍ USHÍN NELER ZÁRÚR?

- Haywanatlar tirishiligin baqlañ. Haywanatlar ne islep atır?
- Haywanatlar óz mýtájligi ushın zárúr nárselerdi qalay tabadı?

Haywanatlar tiri organizmler bolıp esaplanadı. Haywanatlardıń jasawı ushın azıq, suw, hawa, jasaw jeri zárúr!

Haywanatlar azıqlanadı, dem aladı, háreketlenedi, ósedі, kóbeyedi.

Omırtqalı haywanlar

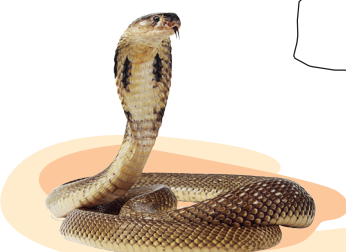
Sút emiziwshiler

- Balasın sút penen baǵadı.
- Denesi jún menen qaplanǵan.

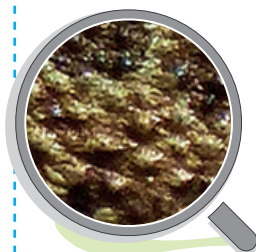
Quslar

Denesi pár menen qaplanǵan.

Jer bawırlawshılar

Denesi qabırshaqlar menen qaplanǵan.

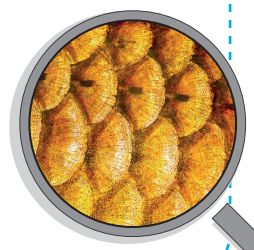
Jer-suw haywanları

Denesi silekeyli teri menen qaplanǵan.

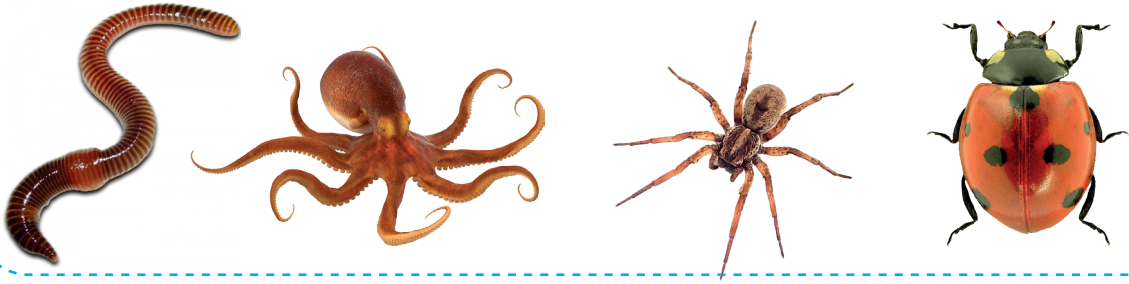

Balıqlar

- Qalashları járdeminde júzedi.
- Denesi qabırshaqlar menen qaplanǵan.

Omirtqasız haywanlar

- Haywanatlar azıqlanıwına qaray jirtqış hám ot-shóp jewshi boladı.
- Jirtqışlar basqa haywanlar menen azıqlanadı.
- Ot-shóp jewshi haywanlar ósimlikler menen azıqlanadı.

Berilgen haywanatlardı qanday toparlarǵa bóliw múmkin?

- Haywanatlar qaysı belgileri menen anasına uqsaydı?
- Haywanatlar qaysı belgileri menen anasınan parıq qıladı?

At hám tayınshaq

Túye hám botalaq

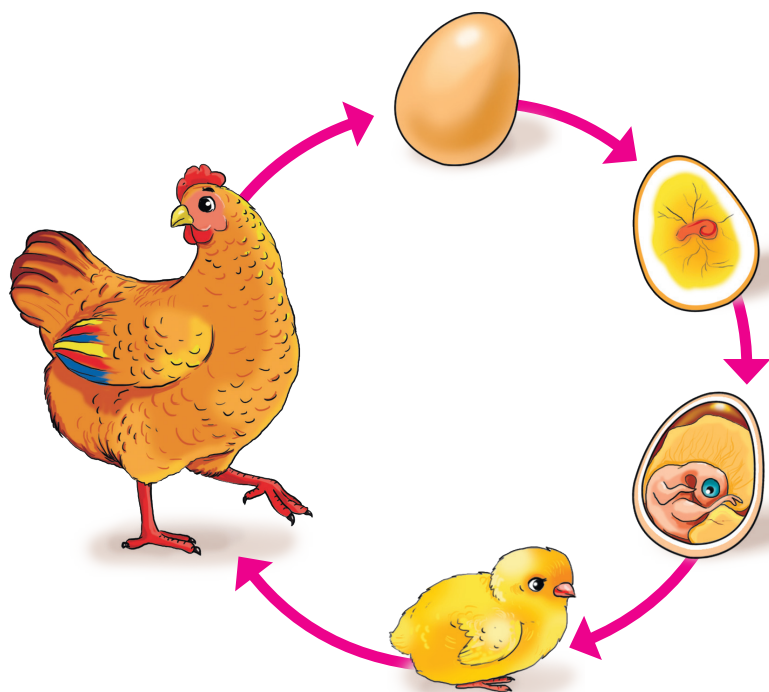
Qoy hám qozı

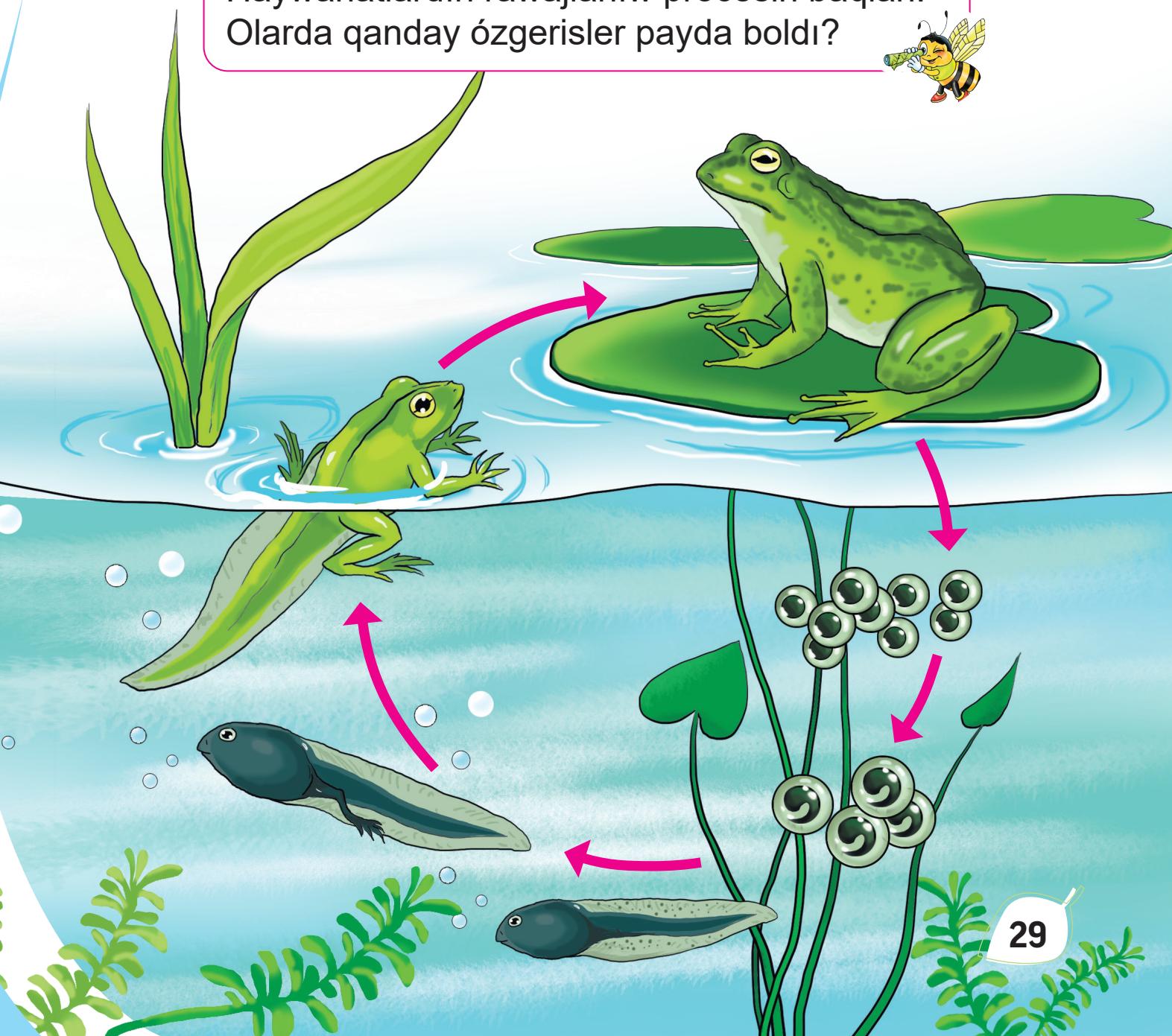
Eshki hám ılaq

Sıyr hám buzaw

Haywanatlardıń rawajlanıw procesin baqlań.
Olarda qanday ózgerisler payda boldı?

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

11-tema

HAYWANATLARDIŇ ÁHMIYETIN ÝYRENEMIZ

Adamlar ne ushin haywanatlardı baǵadı?

Bul ónimler qaysı haywanatlardan alınadı?

Máyektiń sapasın qalay anıqlaymız?

Bizge kerek

2 máyek

2 stakan

Grafinde suw

Orınlaw tártibi

1 2 stakanğa yarımına shekem suw quyıń.

2 Suw quyılğan stakanlarğa bir máyekten salıń.

3 Stakandağı máyeklerdiń suwdağı jaylasıwın baqlań.

Gónergen máyek

Taza máyek

Gónergen máyekti jewge bolmaydı.

4-BAP
HAWA-RAYÍ

Hawa-rayınıń jaǵdayların túsindiriniń.

6 : 00

Kún dawamında hawa-rayı ózgeriwin baqlań.

Tańda biraz salqın boldı.

10 : 00

Keyin quyash shıǵıp, túske jaqın hawa ısıdı.

14 : 00

Tústen keyin aspandı bult qapladı hám jawın jawdı.

Hawaniń kún dawamında ózgeriwi **hawa-rayı** delinedi.

- Qaysı súwrette jawınlı hawa-rayı súwretlengen?
- Kúnniń qaysı waqtında hawa salqın boladı?

Keste tiykarında hawa-rayı haqqında tekst dúziń.

Búgin	Bult	Samal	Jawın
Tańda	×	✓	×
Azanda	✓	✓	×
Túste	✓	×	✓
Keshte	×	×	×

Hawa-rayı tez-tez ózgerip turadı.

Keshte hawa ashıldı.

Túnde hawa salqın boldı.

16 : 00

22 : 00

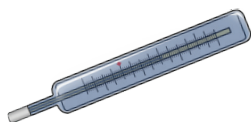

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

13-tema HAWA TEMPERATURASÍN ÓLSHEW

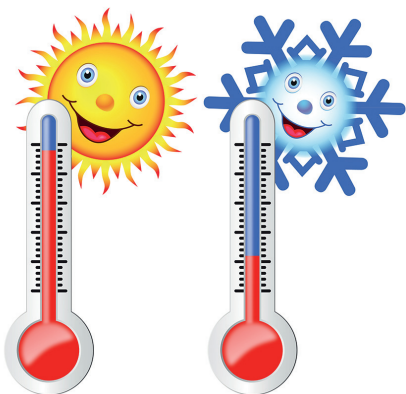

Qaysı termometrde hawa temperaturası ólshenedi?

Biz hár kúni televizor hám internet arqalı hawa suwıq, jıllı yaki ıssı bolıwın bilip alamız. Bular **hawaniń temperaturası**.

Hawa termometri

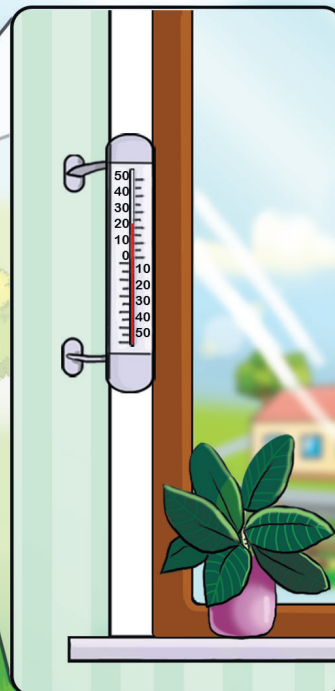
Hawa temperaturası termometr járdeminde ólshenedi.

Mektep háwlisinde

Klass bólmesinde

Bizge kerek

Hawa
termometri

Qağaz

Ruchka

Orınlaw tártibi

- 1 Hawa termometri járdeminde klass bólmesindegi temperaturanı ólsheń hám nátiyjeni qağazğa jazıń.
- 2 Mektep háwlisindegi temperaturanı muğallimińiz járdeminde ólsheń hám nátiyjeni qağazğa jazıń.
- 3 Ólshew nátiyjelerin salıstırıń.

Bólme temperaturasın ózgertiw múmkinligi, biraq mektep háwlisindegi temperaturanı ózgerte almawımızdıń sebeplerin túsindirıń.

Qanday jawın túrlerin
bilesiz?

Hawa júdá suwıq bolğan
waqıtta **qar** jawadı.

Bultlardan tamshı kórinisinde tú-
setuǵın suw jawın bolıp tabıladı.

- Jawın jawıwınıń qanday unamlı tárepleri bar?
- Jawınlardan qalay qorǵanamız?

Jawin, qar, burshaq hám sel
jawin túrleri bolıp esaplanadı.

Kóbinese jawin hám selden soń
ayqulaq (raduga) shıǵadı.

Jawin jawıp atırǵan waqıtta
hawa birden suwıtıp ketse,
burshaq payda boladı.

Eger jawin tezlik penen qısqa
múddet jawsa, bul – **sel**.

5-BAP

JÍL MÁWSIMLERI

Gúz máwsimin qalay kóz aldıńızǵa keltiresiz?

Gúz, qıs, báhár hám jaz –
jıl máwsimleri.

- Gúzde ósimlik hám haywanatlar tirishiliginde qanday ózgerisler payda boladı?
- Gúzde adamlar ne menen shuǵıllanadı?
- Ne ushın bul máwsimdi altın gúz dep ataymız?

Gúzde terek japıraqları
sargayıp, túsedı.

Sentyabr, oktyabr h m
noyabr **g z ayları.**

Atızlardağı  nim jıynap alınadı
h m qısqa tayarlıq k riledi. Quslar
ıssı  lkelerge ushıp ketedi.

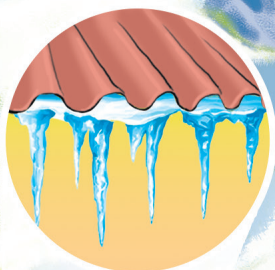

Qís máwsimin súwretleń.

- Qís máwsiminde payda bolatuǵın tábiyat qubılısların aytıń.
- Qısta haywanlar ne qıladı?
- Qís máwsiminde balalar qanday oýınlar oýnaydı?

Dekabr, yanvar, fevral
qıs ayları.

Qıs – jıldıń eń suwıq máwsimi. Qıs máwsiminde hawa tiykarınan suwıq hám bultlı boladı, qar jawadı. Suwıqta suw beti muzlaydı.

Báhárde tábiyat qanday
reńge búrkenedi?

- Qaysı ósimlikler báhárden derek
beriwshiler bolıp esaplanadı?
- Báhár elshileri bolǵan quslardı
bilesiz be?

Terekler búrtik shıǵaradı
hám gúlleydi.

Báhár máwsimine tán
özgerislerdi aytıń.

Báhár keliwi menen tábiyat oyanadı.
Quslar ushıp keledi. Hawa ısıy baslaydı.

Atızlarda jumıs baslanadı.
Báhárde “Nawrız” bayramı belgilenedi.

Mart, aprel hám may
báhár ayları.

Jaz keliwi menen tábiyatta qanday ózgerisler payda boladı?

- Jazda adamlar ne menen shuǵıllanadı?
- Jaz máwsiminde tábiyatta qanday ózgerisler baqlanadı?

Iyun, iyul hám avgust
jaz ayları.

Jaz máwsimi menen baylanıslı súwretlerdi tabıń.

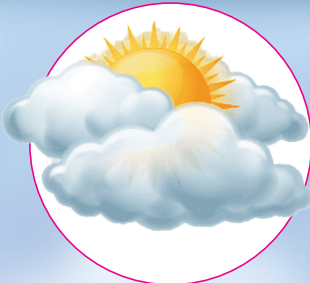
Jaz – jıldıń eń ıssı máwsimi. Jazda júdá kóp miyweler pisedi. Jaz keliwi menen dem alıs kúnleri baslanıp, balalar lagerlerge baradı.

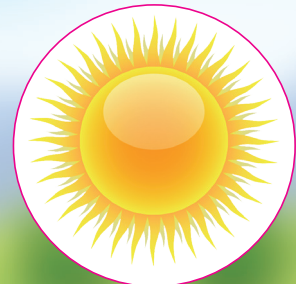
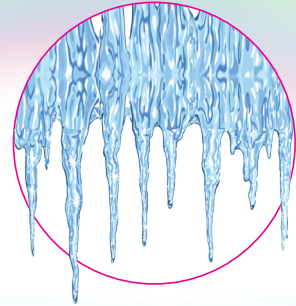
ÁMELIY SHÍNÍGÍW

19-tema

JÍL MÁWSIMLERIN PARÍQLAW
HÁM ÓZGERISLERIN SÚWRETLEW

- Súwretler qaysı máwsimlerge tiyisli?
- Máwsimler menen baylanıslı ózgerislerin shınıǵıw dápterinińizde súwretleń.

6-BAP
JASAW JERI

Toğaydı qalay kóz
aldırınızğa keltiresiz?

Toğay qalıń ot-shópler, putalar
hám tereklerden ibarat. Toğayda
haywanatlar, quslar jasaydı.

Ósimlikler qalıń óskenlikten toğaydıń
ayırım jerlerine quyash nurları az túsedı.
Bunday jerlerdiń ızgarı artıp, **batpaqlıqlar**
payda boladı.

- Nege toǵaylarda ot-shópler qalıń ósedi?
- Toǵayda adasıp qalsańız, ne qılǵan bolar edińiz?

Súwrettegi haywanatlardıń atların aytıń hám olardı shınıǵıw dápterinińizge jazıp qoyıń.

Jer betinde toǵaylar júdá az.
Olardı asırıp-abaylawımız kerek!

Shóldi qalay kóz aldınıızǵa keltiresiz?

- Nege shóllerde ósimlik hám haywanatlar júdá az boladı?
- Shólde qanday ósimlikler ósedı?

Seksewil

Qoyan

Shól ósimlik hám haywanatları ıssıǵa, suwsızlıqqa beyimlesken boladı.

Jıńǵıl

Eshkimar

Shayan

Shóllerde hawa júdá jáziyrama ıssı boladı. Olar úlken maydanlardı iyeleydi. Shólde ósimlikler hám haywanatlar júdá az.

Túye

Shólde qurğaqshılıqqa beyimlesken jer bawırlawshı hám sút emiziwshi haywanlar jasaydı.

Qosayaq
tishqan

Tasbaqa

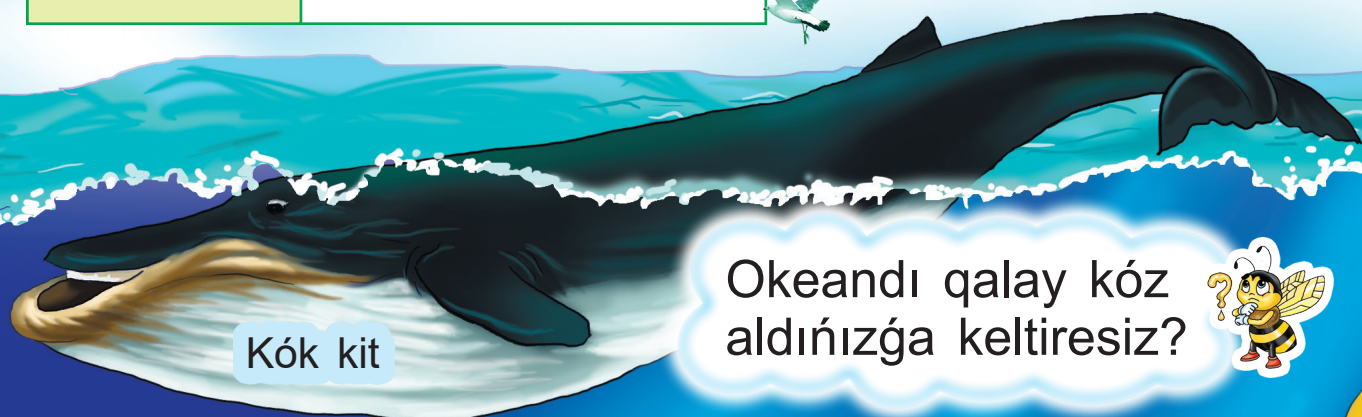
Jılan

Shóllerde jer betin qumlar iyeleydi.

Balpaq tishqan

Jantaq

Kók kit

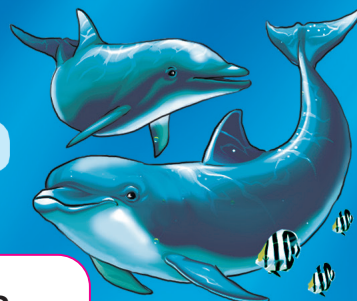
Okeandı qalay kóz
aldıńızǵa keltiresiz?

Seld

Delfin

- Okeandı televizorda kórgen-
siz be?
- Okean suwın nege ishiwge
bolmaydı?

Okean – Jer betindegi
eń úlken suw basseyni.

Akula

Okeanlarda da tirishilik bar. Ol jerde ósimlik
hám haywanatlardıń kóp túrlerin ushıratıw múmkin.

Segizayaq

Teńiz juldızı

Shağala

Okean suwlari samal tásirinde
tolqınlar payda etedi.

Balıqshı qus

Teñiz tasbaqası

Okeanğa tán ósimlik hám haywanatlardı
kórsetiń.

Okean suwı shor hám
ishiwge jaramsız boladı.

Losos

Okeanlarda kit, delfin, akula
hám hár túrli balıqlar jasaydı.

Suw oti

7-BAP
JER HÁM KOSMOS

Aspandı baqlań.
Nelerdi kórdińiz?

Aspanda kúnniń túrli waqtında hár
qıylı kórinisti baqlawımız múmkin.

- Kúndiz nege juldızlar kórinbeydi?
- Túnde aspanda jáne neler kózge taslanadı?

Kúndiz aspanda Quyashtı,
bultlar | hám | ushıp | júrgen
quslardı baqlawımız múmkin.

Bultlı kúnde quslar tómenlep ushadı.
Bul hawa aynıwın, jawın jawıwın bildiredi.
Hawa ashıq bolsa quslar bálent párwaz
etedi.

Túnde juldızlar hám Ay kórinedi. Juldızlar Jerden alıs bolǵanlıqtan kishi kórinedi.

Ay Jerden júdá kishi.
Ol juldızlarǵa salıstırǵanda jaqınıraq.

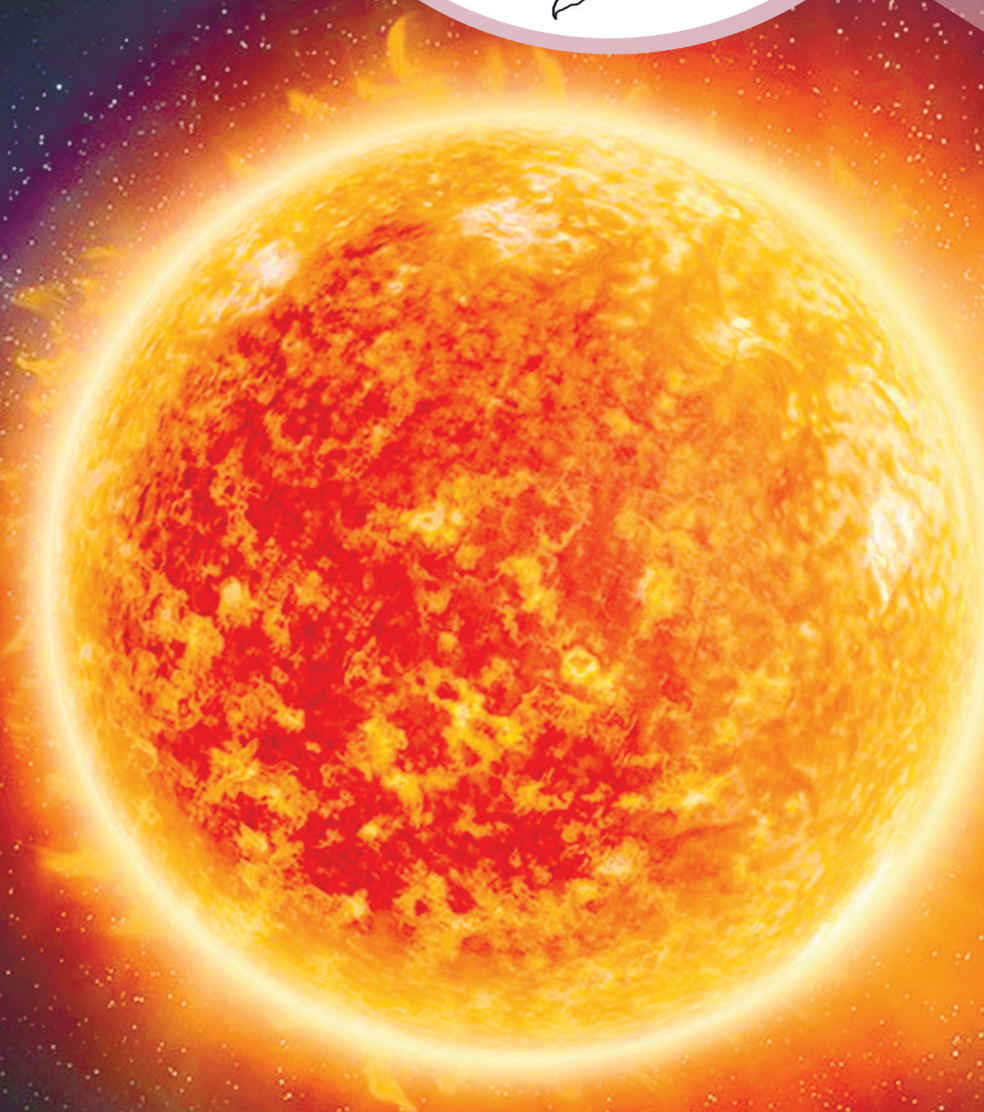
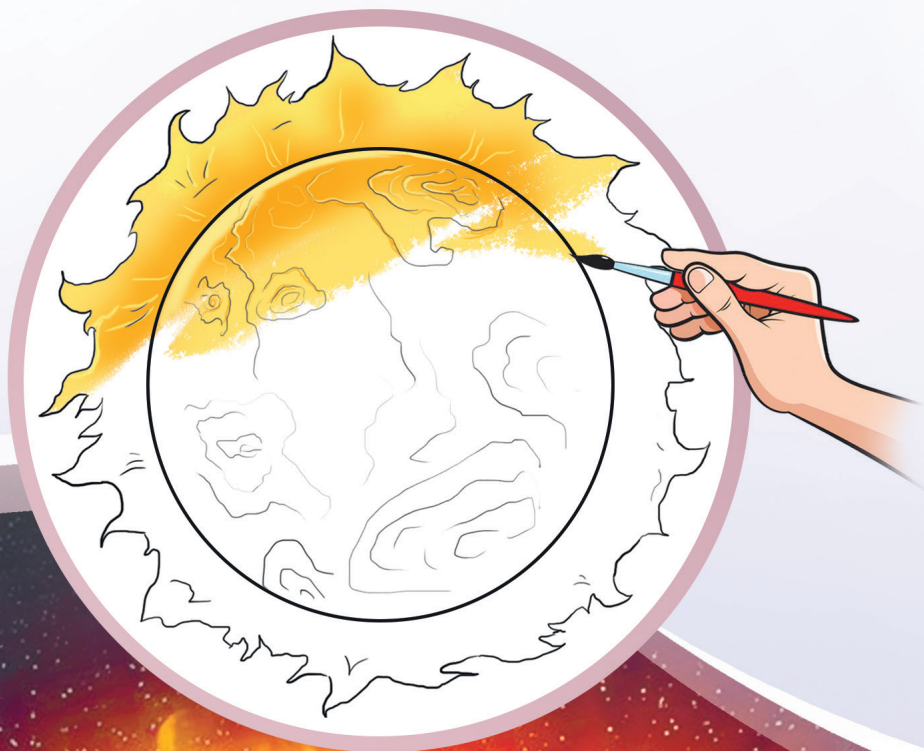
Kúndiz Quyashtı, túnde bolsa
Ay hám juldızlardı baqlawımız múmkin.

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

24-tema

QUYASH, JER HÁM AYDÍ SÚWRETLEW

Bizge kerek

Boyawlar

Qılqálem

Orınlaw tártibi

1. Quyash, Ay hám Jerdi ózińiz oylaǵan reńge boyañ.
2. Quyash hám Aydıń qaysısı Jerge jaqınraq?
3. Olardı úlkenligine qarap izbe-iz jaylastırıń.

Quyash shıǵıwı hám
batiwın baqlaǵansız ba?

- Qaysı ósimlik yaki haywan kún hám tún almasıwınan derek beredi?
- Siz kúndiz hám túnde ne menen shuǵıllanasız?

Quyash batiwınan shıǵıwına shekem
bolǵan waqıt **tún** delinedi.

Quyashtıń shıǵıwı hám batiwı kún
hám túnniń almasıwın bildiredi.

Keste tiykarında tekst dúziń.

Hápte kúnleri	Quyashtıń shıǵıw waqtı	Quyashtıń batıw waqtı
Dúyshembi	6:50	17:50
Siyshembi	6:48	17:51
Sárshembi	6:47	17:52
Piyshembi	6:45	17:54
Juma	6:44	17:56
Shembi	6:43	17:58
Ekshembi	6:40	18:00

Quyash shıqqan waqıttan batıwına shekem bolǵan waqıttı **kún** dep ataymız.

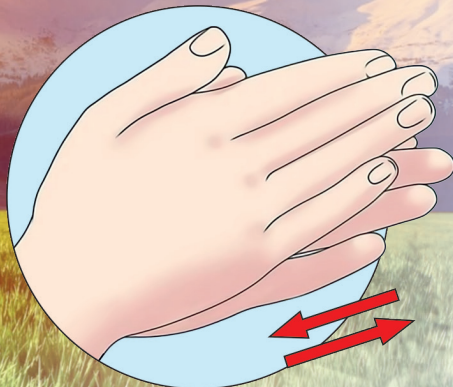

8-BAP

ÍSSÍLÍQ, JAQTÍLÍQ
HÁM DAWÍS

Alaqanlarıńızdı bir-birine ısıqalań.
Neni sezdińiz?

Quyash – ıssılıq deregi.
Quyash bizge ıssılıq hám jaqtılıq beredi.

Tómendegi súwrette nelerdi kórip tursız?

Otın jańǵanda qanday procesti
baqlaw múmkin?

Qanday ıssılıq dereklerin bilesiz?

Úyińizde qanday ısıtıw úskenelerinen paydalanasız?

Bizge kerek

Stakan

Issı suw

Ağash
hám metall
qasıq

Orınlaw tártibi

1. Stakanğa ıssı suw quyıń.
2. Ağash qasıqtı ıssı suwğa salıń.
3. Metall qasıqtı ıssı suwğa salıń.
4. Qasıqlardı suwdan shıǵarıń.

Qáwipsizlik qaǵıydalarına ámel etiń.

Qaysı qasıq ıssıraq?

Metall buyımlar ıssılıqtı jaqsı ótkeredi.
Ağash buyımlar ıssılıqtı jaqsı ótkermeydi.

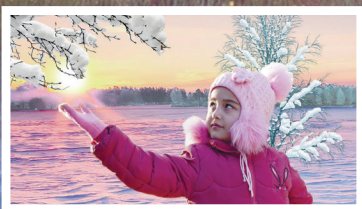
Kózlerińizdi jumıń, soń ashıń.
Neni sezdińiz?

Jaqtılıq sebepli átirapımızdağı barlıq
nárselerdi kóre alamız.

Kózlerimizdi jumǵanda bolsa tek
qarańǵılıqtı sezemiz.

Jaqtılıqtıń qorshaǵan ortalıqqa tásirin baqlaymız.

Jaqtılıq adamlar, haywanatlar hám ósim-
liklerdiń jasaw hám rawajlanıwı ushın zárúr!

Súwrette nelerdi kórip tursız?

Quyash batqannan soń, kóshe shıraqları jaǵladı.

Tábiyyiy hám jasalma jaqtılıq dereklerin aytıń.

Bizge kerek

Qalta fonarı

Aq qaғaz

Karton qaғaz

Tınıq plyonka

Orınlaw tártibi

1. Fonardı jaǵıp, jaqtılıqtı karton qaғazǵa qaratamız hám nurdıń ótiwin baqlaymız.
2. Fonardı jaǵıp, jaqtılıqtı aq qaғazǵa qaratamız hám nurdıń ótiwin baqlaymız.
3. Fonardı jaǵıp, jaqtılıqtı tınıq plyonkaǵa qaratamız hám nurdıń ótiwin baqlaymız.

Jaqtılıq tınıq denelerden jaqsı ótedi. Klass bólmeleri hám bólmelerdiń tereze aynasına tınıq deneler (shiyshe ayna) ornatıladı. Sol sebepli bólmeler jaqtı boladı.

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

28-tema

ÍSSÍLÍQ HÁM JAQTÍLÍQ
DEREKLERIN PARÍQLAW

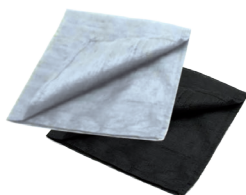
Bizge kerek

Stol shıraǵı

Termometrler

Aq hám qara
tawar

Orınlaw tártibi

- 1 Stol shıraǵın stol ústine qoyıń hám jaǵıń.
- 2 Aq hám qara tawarlardı búklep, olardıń arasına termometrdi jaylastırıń.
- 3 5-6 minuttan soń tawarlardı shıraq astınan alıń.
- 4 Tawarlar arasındaǵı termometrler kórsetkishin jazıp alıń.

Tawar ısıǵanın sezdińiz be?
Termometrler kórsetkishinde ayırmashılıq barma?

Jaqtılıq tásirinde aq tawarǵa salıstırǵanda
qara tawar kóbirek ısıydı.

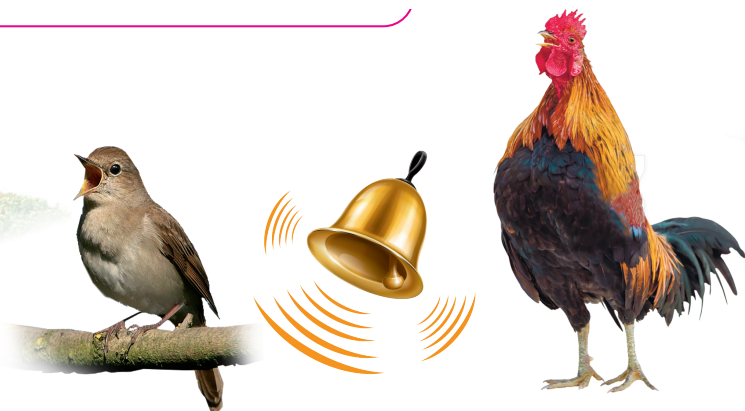
**Siz kúndelikli turmısta qanday ıssılıq hám
jaqtılıq derekлерinen paydalanasız?**

Jaqtılıq derekleri ózinen jaqtılıq
hám ıssılıq shıǵaradı.

- Dawislardı qaysı seziw organı arqalı esitemiz?
- Siz qanday dawislardı bilesiz?

Dawislardı qulaqlarımız járdeminde esitemiz.

Balalar qanday dawislardı tıńlap atır?

- Bul dawislar balalar ushın jaǵımlı ma?
- Siz bunı qalay anıqladıńız?

Dawis derekleri

Jáne qanday dawis dereklerin bilesiz?

Átirapımızda qanday dawislar bar?

Kózińizdi jumiń, qollarıńız benen qulaqlarıńızdı jabıń.

Kóz aldıńızǵa keltiriń, siz:

- haywanat baǵında;
- tawda;
- suw boyında bolsańız, qanday dawislar esitesiz?

Dawislar jaǵımlı, jaǵımsız, muzıkalı hám shawqımlı boladı.

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

30-tema

DAWISLARDI PAYDA ETIW

Bizge kerek

Farfor ıdıs

Shiyshe ıdıs

Plastmassa ıdıs

Metall qasıq

Orınlaw tártibi

- 1 Farfor ıdısqı metall qasıqtı birneshe márte urıń hám onnan shıǵıp atırǵan dawıstı tıńlań.
- 2 Shiyshe ıdısqı metall qasıqtı birneshe márte urıń hám onnan shıǵıp atırǵan dawıstı tıńlań.
- 3 Plastmassa ıdısqı metall qasıqtı birneshe márte urıń hám onnan shıǵıp atırǵan dawıstı tıńlań.

Kózińizdi jumıń. ıdıslardan shıǵıp atırǵan dawıslardı ayırıń.

Qaysı ıdıstan shıǵıp atırǵan dawıs sizge unadı?

Deneler bir-birine urılǵanda dawıs shıǵaradı.

Muzikalı hám shawqımlı dawıs dereklerin anıqlań.

9-BAP
HÁREKET

31-tema

HÁREKET DEGEN NE?

Qanday háreketlerdi kórip tursız?

- Átirapımızda neler háreketlenip atır?
- Neler háreketsiz jaǵdayda?

Átkónshekte ushqanda terekler, gúller, jaylar tap háreketlenip atırǵanday seziledi.
Ne ushın?

Háreket aldıǵa, artqa, ońǵa, shepke, joqarıǵa, tómenge baǵdarlangan boladı.

ÁMELIY SHÍNÍGÍW

32-tema

HÁREKET QALAY KELIP SHÍGADÍ?

Bizge kerek

Qaǵaz

lyne

Qayshı

Qálem

Jip

Qaǵaz
salfetka

Sızǵısh

Orınlaw tártibi

- 1 Qaǵazdan samolyot soǵıń.
- 2 Samolyottı hawada ushırıń.
- 3 Samolyot háreketin baqlań.
- 4 Qaǵaz salfetkadan parashyut soǵıń.
- 5 Parashyuttı joqarıdan tó-menge háreketlendirıń.
- 6 Parashyut háreketin baqlań

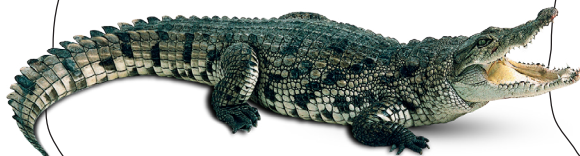
Háreket qalay
payda boldı?

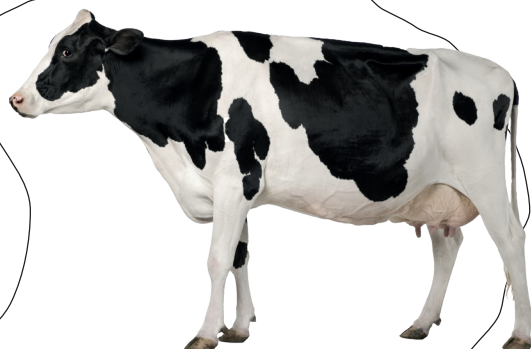
Zatlardı-buyımlardı tartıp, iyterip, kóterip
hám túsirip háreketti payda etemiz.

Organizmlerdiń uqsas hám ayırmashılıq
belgilerin aytıp berıń

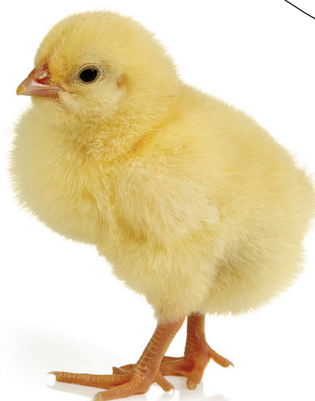
?

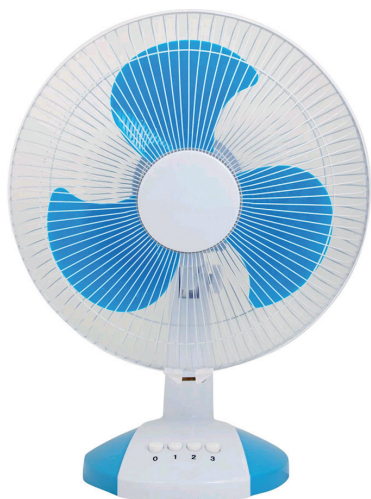
?

?

Íssılıq deregin tabırń

Miywelerden paydalanıp Jer, Quyash hám Ay modelin jaratıń

O'quv nashri

Tabiiy fanlar

*Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
1-sinfi uchun darslik
(Qoraqalpoq tilida)*

Xudojnik Ixvoldin Salohitdinov

*Awdarmashi Islambek Serjanov
Redaktor Gózzal Nizanova
Tex.redaktor Akmal Sulaymonov
Korrektor Mohinur Ablahakimova
Kórkem redaktor Sarvar Farmonov
Dizayner Dilmurod Mulla-Axunov
Operator Alimardon Aqilov
Korrektor Suluxan Aitimuratova*

Basıwǵa ruqsat etildi 07.06.2021-jılı. Formatı 60x84 1/8
Arial garniturası. Kegli 18 shponlı. Ofset baspa.
Shártli baspa tabaǵı 10,23. Baspa-esap tabaǵı 11,70.
Nusqası 14 580 dana. Buyırtpa №

ЖШЖ «O'zbekiston» baspa-poligrafiyalıq dóretiwshilik
úyi baspaxanasında basıldı.
100011. Tashkent qalası, Nawayı kóshesi, 30-jay.

Telefon: (371) 244-87-55, 244-87-20.
Faks: (371) 244-37-81, 244-38-10.
e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz
www.iptd-uzbekistan.uz